

SANAT YAPITINDA PSİKOLOJİK OBJE ÜZERİNE HERMENEUTİK BİR ANALİZ: RESSAM GÜLBİN ZEREN ÖRNEĞİ

Rumiye ARSLAN¹, Mehmet YAPICI²

ÖZET

Sanat, insanın var olmaya ilişkin dünyaya yansıttığı bireysel bir manifestodur. Bu manifesto, uzay zamandan bağımsız olarak, insanlar üzerinde olumlu ya da olumsuz bir dizi duygu ve düşünceler oluşturur. İnsanların sanata, sanatçıya ve sanat yapıtına bakışını belirleyen temel olgu, insanoğlunun sahip olduğu sosyo-psikolojik değer sistemidir.

Sanat, üzerinde konuşulduğunda, düşünüldüğünde, duyumsandığında tükenmek yerine çoğalan, insan olmağın en güzel yansımalarından biridir. Bu yansımada, sanat ve sanatçının duruşu ile estetik ve estetik kaygının ontolojik doğası ayrı ayrı okunması gereken olgulardır. Bu nedenle, bir sanat yapıtı pozitivist bir bakış açısıyla nesnel ölçütlerle değerlendirilemez. Bu öznel bir süreçtir. Ancak, bir sanat yapıtında da söylenecek ve yorumlanacak şeyler vardır. Bir sanat yapıtı, nitel bir değer taşımaktadır. Nitel bir değer nitel bir analize tabi tutulması bu anlamda doğal karşılanmaktadır.

Bu bağlamda, çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden döküman analizidir. Çalışmanın nesnesi olan "Gülbin Zeren" yapıtları (dökümanları) hermeneutik bir yaklaşımla betimlenerek psikolojik yorumlama yapılmaktadır. Sanatçının resimleri araştırmacılar tarafından psikolojik obje ölçütü üzerinden betimlenmektedir. Sanatçının yapıtlarında geçen ve psikolojik obje olduğu düşünülen şeyler "merdiven" ve "pencere ve ipe serilen çamaşırlar" olarak belirlenmiştir. "Merdiven" psikolojik objesi, resimlerde ölümle yaşam arasındaki bağ olarak betimlenmektedir. "Pencere ve ipe asılı çamaşır" psikolojik objesi ise yaşamın kendisidir. Yaşamın bütün renkleri burada temsil edilmektedir. Bu bağlamda, merdiven bir soyutlama imgesi, pencere ve ipe asılı çamaşır ise yaşamın somutluğunu ifade etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ressam Gülbin Zeren, Sanat, Sanat Yapıtı, Psikolojik Objeler, Hermeneutik

¹ Yrd.Doç.Dr. Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, rumiye.arslan(at)gmail.com

² Öğr.Gör. Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, myapici69(at)gmail.com

AN HERMENEUTICAL ANALYSIS ON PSYCHOLOGICAL OBJECT IN ARTWORK: ARTIST GÜLBİN ZEREN

ABSTRACT

Art, is an individual manifesto, a projection to the world about human existing. Independent of time and space, this manifesto conceives a set of positive or negative emotions and considerations on people. The basic fact how people regard art, artists and work of arts is determined from the socio-psychological value system of human beings. When spoken, reflected and felt, art proliferates rather than exhaust, and art is the most enchanting reflection to be a human. In this reflection, the art, the artist's stance and the aesthetic and aesthetic concern are facts, which have to be read separately. Therefore, an artwork cannot be investigated on a positivist perspective with objective criteria. The process is subjective. However, in a work of art, there are things to be told and interpreted. An artwork bears a qualitative value.

In this sense, it is taken for granted that a qualitative value is subjected to a qualitative analysis. In this context, the method of the study is document analysing method of qualitative research model. The objects of the study are works (documents) from "Gulbin Zeren", which will be analyzed and interpreted psychologically in a hermeneutical approach.

The contents of paintings of the artist are described within the extent of psychological objects as the measure of value.

"Ladder" and "clothes hanging on drying rope" were identified in the works of the artist and were considered and determined as the psychological objects. The psychological object "ladder" in the works is interpreted as a relation of life and death. The psychological object "clothes hanging on the drying rope" is referring to the life. The whole colours of life are here represented. In this context, ladder is an image of abstraction and the clothes hanging on the rope are representing the concreteness of life.

Keywords: Artist Gülbin Zeren, Art, Artwork, Psychological Object, Hermeneutic

GİRİŞ

Sanat, bir duygunun, bir tasarımın bir güzelliğın ortaya konulmasında kullanılan yöntemin tümü ve yaratıcılık olarak (İslimyeli, 1976) betimlenmektedir. Rodin, sanatı dünyayı anlamak ve anlatmak isteyen bir düşünce çabası olarak tanımlar (Erinç, 1998). Tolstoy için sanat insanın bir zaman duymuş olduğu bir duyguyu kendinde canlandırdıktan sonra aynı duyguyu başkalarının da duyabilmesi için hareket, çizgi, renk, ses ya da sözcüklerde belirlenmiş biçimler aracılığı ile onlara aktarmasıdır (Doğın 1998). Platon'un sanatçıyı "Tanrılar tarafından kutsal bir çılgnlık verilen kişi" (Sontag, 1991) olarak betimlediğı günden bugüne kadar sanat ve sanatsal yaratımın ne olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu tartışmaların biteceğine dair en küçük bir işaret bulunmamaktadır ve bu sanatın ve insanlığın geleceğı açısından iyiye işaret olarak düşünölmektedir.

Duygu durum olarak betimlenmesi zor ve ortak bir yaklaşımda buluşmanın zorluğu, sanatı bir yandan tartışmalı ve öznel bir alana taşıırken bir yandan da özgürleştirmektedir. Sanatın özgürleşmesi ise insanın özgürleşmesi demektir. Sanat ve sanatçının ontolojik özne ve nesne ilişkisi gündelik yaşama ve insanın özgürlük karşısındaki özbilincine yansımaktadır. Sanat, bilişsel ve duyuşsal sınırları zorlayarak, evreni ve içindeki insanı anlamlandırma ve anlamlı kılma çabasında, bilim ve teknolojiden hatta felsefeden bile rol çalmaktadır. Bazen basit bir melodi, sıradan bir çizim, gündelik bir heykel; toplumsal bilinç oluşturmada, felsefi ya da siyasal bir kuramdan, ilkeden, kişiden çok daha etkili olabilmektedir.

Sanat, üzerinde konuşulduğunda, düşünöldüğünde, duyumsandığında tükenmek yerine çoğalan, insan olmanın en güzel yansımalarından biridir. Bu yansımada, sanat ve sanatçının duruşu ile estetik ve estetik kaygının ontolojik doğası ayrı ayrı okunması gereken olgulardır. Sanat ve sanatçı denildiğinde bir tamlanmışlığı mı anlamak gerekir yoksa bir kopuşu mu anlamak gerekir? Buna somut ve net bir cevap verilmesi olanaklı değildir. Yerine göre her ikisi de doğru ya da yanlış olabilir. Bunu anlamanın yolu estetik ve estetik kaygının nerede ve nasıl konumlandırıldığı ile yakından ilişkilidir. Estetik; duyumsanan coşku ile anlamlandırıldığında, estetik kaygı yaratı sürecindeki yaşanan her türlü duygu durum değışkenliğidir. Bu süreç, acıdan mutluluğa ulaşan geniş bir yelpazedir. Bu

bağlamda düşünöldüğünde; estetik, hoş duygular yaratan duygusal bir atmosferi ifade ederken, estetik kaygı; sanatçının yapıtına yansıyan duygu durumunun a priori bir izdüşümüdür. Dolayısıyla, sanatçının kaygısı, izleyicinin/tüketicinin estetik hazzının kaynağı olabilmektedir. Bu durumda, sanat ve sanatçının bulunduğu bağlam, nereden ve nasıl baktığımıza göre değişebilmektedir.

Bir sanat yapıtının mantığı hem sanatçıya hem de çağa özgüdür (Edman, 1977). Bu nedenle, bir sanatçıyı ve yapıtını matematiksel bir ilişki içinde bir denklemi çözer gibi çözmek söz konusu bile olamaz. Bir sanatçıyı ve yapıtını anlamaya çalışsınız. Bu anlamlandırma süreci öznel bir süreçtir. Bu öznel süreç, anlamak isteyeninin niyetine, bilişsel ve duyuşsal geçmişine, entelektüel birikimine ve bireysel değer yargılarının oluşma biçimine kadar birçok değişken tarafından yapılandırılmıştır. Bu yapılandırma, aklın ve mantığın değil daha çok duyumlarımızın belirlediği uyarıcıların bir sonucudur. Benzer şekilde, sanatçının sanat yapıtındaki bir özne olarak durumu da doğası gereği bilinçaltı süreçlerin bir yansıması olarak duyuşsal ve öznel bir sürecin yansımasıdır.

Sanatçı, yaratı sürecinde çoğunlukla sanatsal bir etkinlik içinde olmaz daha çok değişken bir duygu durum aşkınlığı yaşar. Kısaca doğurmakla yani acı çekmekle, yani estetik kaygının yansımaları ile doludur. Ortaya çıkan yaratının, başkaları üzerinde yarattığı duygu durumu ise estetik haz ile ilişkilidir. Bu bağlamda, sanat, sanatçı ve estetik üçgeni üzerinden ortak bir bağlam bulmak bir zorunluluk olarak ortaya çıkar. Ve bu öyle bir şey olmalı ki, hem her şeyin merkezinde yer alıp olgu ve olayları birbirine bağlayarak, kavramsal bütünlüğu sağlamalı hem de var olmadığında görülmediğinde düşünölmediğinde sorun yaratmaktan uzak olmalı. Bu idea, sanatsal yaratı sürecinin üzerine inşa edildiği "psikoloji obje"dir. Psikolojik obje; sanatçı, sanatçının yaratısı ile estetik haz peşindeki tüketici/izleyicinin ortak paydasıdır. Onları bir araya getiren şey yapıttaki psikolojik objenin nasıl yansıtıldığı ve nasıl algılandığıdır.

Psikolojik obje; birey için anlam taşıyan bireyin farkında olduğu herhangi bir obje demektir (Kağıtçıbaşı, 2005). Bir birey için her şey psikolojik obje olabilir. Örneğin, sevdiği ve nefret ettiği kimseler, eşyalar, olaylar, kurumlar, fikirler, politik ideolojiler, dinler gibi (Tavşancıl, 2005).

Bir şeyin psikolojik olarak bir değer ve anlam kazanabilmesi için, onun insan açısından uzay-zamandan bağımsız bir bağla ilişkilendirilmesi ve birey üzerinde duygu durum değişikliği yaratması beklenir. Anlık olarak beğendiğiniz ya da nefret ettiğiniz bir şey psikolojik obje değildir. Psikolojik obje yaşamda bir süreklilik ve tutarlılık gerektirir. Örneğin aşık olduğunuz insan, ondan aldığınız uzun yıllar muhafaza ettiğiniz bir nesne sizin için psikolojik objedir. Annenizden kalan ve özenle koruduğunuz ve zaman zaman çıkarıp baktığınız bir saç tokası sizin için bir psikolojik objedir. Bunun gibi sanatçıların da yaratılarında kullandıkları psikolojik objeleri vardır.

Bir sanatçının yaratı sürecinde, yapıtında yer verdiği psikolojik objenin ne olduğu ve ona yüklediği anlam, yapıtın diğer insanlar üzerinde yarattığı etki ile yakından ilişkilidir. Ancak temelde, sanatçının yapıtında kullandığı şey öncelikle onun için ne anlam ifade etmektedir. Bunu bilmek bazen imkânsızdır. Örneğin Vincent van Gogh için "sarı" bir psikolojik objedir. Bu psikolojik objenin sanatçı açısından tam olarak gerçek anlamını bilmemiz mümkün değildir. Çünkü "O" konuda konuşmamaktadır. Ama eserleri ortadır ve biz onlar üzerinde konuşabiliriz. Yani psikolojik obje olduğu yerde durmaktadır. Ancak anlam farklılaşmış, farklılaşmakta ve farklılaşmaya devam etmektedir. Psikolojik obje, sanatsal bir yaratıda, sanatsal formun oluşmasındaki ruhtur, bu ruhu görmek, algılamak ve yorumlamak, sanatçının yaratı sürecinden izleyici/tüketicinin alımlaması sürecine kadar kendi içinde değişir ve gelişir. Öyle ki, bazen yaratının sahibi bile yaratısına yabancılaşabilir. Çünkü sanatçı açısından sanat yapıtının üreti sürecinde psikolojik obje olan şey daha sonra bu anlamını yitirebilir. Bu çalışmada, özne konumundaki "Gülbin Zeren" resimlerine bakıldığında, merdiven psikolojik objesinin kullanımının azaldığı, bazı resimlerde hiç yer verilmediği görülmektedir. Çünkü zamanla psikolojik obje değerini ve anlamını kaybedebilir ya da tam tersine çok daha güçlü hale gelebilir. İnsanın yaşamı boyunca, dönemsel olarak değişen psikolojik objeleri olabilir. İnsan yaşamı boyunca sayılamayacak kadar çok psikolojik obje kullanır. Bu yaşamı ve insanı anlamlandırmanın yollarından biridir.

Yapıtı üreten sanatçı, psikolojik obje olarak neyi kullanmıştır. Ne tür bir anlam yüklemiştir. Bu anlam, zamandan zamana göre değişmekte midir? Aynı şekilde yapıtı izleyen/tüketen birey, yapıtta psikolojik objeye ne anlam

yüklemektedir? Bu soruların yanıtları sanata yüklenen anlamdan bireysel estetik hazza kadar birçok değer yüklemeler içermektedir. Bu değer yüklemelerin sosyo-politik ve psikolojik değişkenlerden bireysel farklılıklara kadar birçok değişkeni içeren yapısal düşündürtücüleridir. Bunlar, basit olarak eğitim düzeyinden refah düzeyine kadar birçok maddi ve maddi olmayan uyarıcı ile ilişkili görünmektedir. Fakir bir insan için pahalı bir eşya örneğin altın bir saat psikolojik obje olurken, zengin bir insan için sağlık sorunları yüzünden tüketemediği sıradan basit bir "manti yemeği" psikolojik obje olabilir. Psikolojik objenin ne olduğundan ziyade ona yüklenen anlam önemlidir.

Bu çalışmada, Ressam Gülbin Zeren yapıtlarında yer alan psikolojik objelerin neler olduğu hermeneutik bir bakış açısıyla analiz edilmektedir. Resimde hermeneutik yöntem ya da resim hermeneutiği denildiğinde; kompozisyon, renk kullanımı, üretim tekniği, resmin dili, resimde kullanılan metaforlar, içerik, duygusal özdeşim düzeyi anlaşılmaktadır (Rittelmeyer& Parmentier:2006).

Yöntem

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden döküman analizi kullanılmaktadır. Döküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı, görsel, işitsel materyallerin analizini kapsar (Yıldırım Ve Şimşek, 2013). Bu çalışmanın nesnesi olan "Gülbin Zeren" yapıtları hermeneutik bir yaklaşımla betimlenmektedir. Hermeneutik yönteminde, yaşam ifadesi olan metinler anlama boyutu ile açıklanmaktadır (Dilthey, 1990: 319). Metinler denildiğinde her zaman yazılı olanlar anlaşılmamalıdır. Anlama gerektiren her yazılı metin gibi, her türlü sanat eseri de anlama gerektirir ve böyle bir anlama ustalıklı yapılmalıdır (Gadamer, 1990: 170). Görseller de hermeneutik açıdan anlama boyutu ile yorumlanması gereken metinler olarak düşünülebilir. Habermas'a (1973:178) göre Resim-Hermeneutiği (Bildhermeneutik); resimler üzerine anlama amacıyla, bilgi ve ilgi kutupları tarafından yönlendirilen konuşmalardır. Schleiermacher'e göre (1977: 79-321); metinler iki boyutlu olarak anlamaya tabi tutulmalıdır. Birincisi gramatik yorumlama, ikincisi de psikolojik yorumlamadır. Gramer yorumlama, dilin kendisi, sözcüklerin anlamı, söz dizimi gibi özellikleri bakımından açıklanmasıdır. Çünkü bir

cümle dilin grameri, söz dizimi ve sözcüklerin anlamı bilinmeden anlaşılabilir. Psikolojik yorumlama ile konuşanın veya yazarın düşüncelerini konuşmaya/metne dönüştürmesindeki motivasyonu, ustalığı ve sanatı dikkate alınması gerekmektedir; öyle ki bir düşüncenin/söylemin ilk filizlenmesini ortaya çıkaracak şekilde yazar incelenmeli ve onun yaratıcı süreçleri yeniden üretilerek eserin anlamı açığa çıkarılmalıdır. Özkan'a göre (2011); bir metni (sanat eserini) en doğru anlamının yollarından biri, yapıtın yazıldığı (üretildiği) dönemin "art alanını" yani o dönemin ruhunu anlamaktan geçer. Çünkü her metin, onu oluşturan "yaşam ideali" ve dönem ruhuyla etkileşim halindedir.

Bu çalışmada, psikolojik yorumlama yapılmaktadır. Psikolojik yorumlama, sanatçının yapıtına yansıttığı duygu ve düşüncelerinin görsel formudur. Bu görsel forma aynı zamanda sanatçının içinde bulunduğu tarihsel bağlamdaki sosyo-politik ve kültürel yaşantılar da yansımaktadır. Bu çalışmada kullanılan dökümanlar, Ressam Gülbin Zeren resimleridir. Sanatçının resimleri araştırmacı tarafından psikolojik obje ölçütü üzerinden betimlenmektedir. Sanatçının yapıtlarında geçen ve psikolojik obje olduğu düşünülen şeyler belirlenirken şu yol izlenmiştir.

- 1) Yapıtlar bir bütün olarak incelenmiş ve yapıtlarda dikkat çeken ve yapıtın merkezinde olduğu düşünülen şeyler psikolojik obje olarak not edilmiştir.
- 2) Daha sonra psikolojik obje olduğu düşünülen ve not edilmiş şeyler ölçüt alınarak, yapıtlar tekrar gözden geçirilmiştir.
- 3) Psikolojik objelerin türüne göre yapıtlar tasnif edilmiş ve psikolojik objelerin yapıtlarda tekrarlanma sıklığına bakılmıştır. Tekrarlanan psikolojik objeleri analiz etmek için en az iki resim seçilerek betimsel analizlere geçilmiştir.
- 4) Sanatçının yapıtlarında tespit edilen psikolojik objeler; "merdiven", "pencere ve ipe serilen çamaşırlar" olarak belirlenmiştir.
- 5) Bu çalışmada, sanatçının yapıtlarında baskın bir tema olarak geçen "merdiven" psikolojik objesi ile "pencere ve ipe serilen çamaşırlar" psikolojik objeleri betimlenmektedir.

Çalışmanın veri analizi olarak betimsel analiz kullanılmaktadır. Betimsel analiz; çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır. Betimsel analiz dört aşamada gerçekteşmektedir. Birinci aşamada, araştırmanın kavramsal çerçevesinden hareket ederek veri analizi için bir çerçeve oluşturulur (araştırmada psikolojik objelerin belirlenmesi aşaması). Ardından, araştırmacı daha önce oluşturmuş olduğu çerçeveye dayalı olarak verileri okur ve düzenler (psikolojik objelere uygun resimlerin seçilmesi aşaması). Bu süreçte verilerin anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmesi önem taşımaktadır. Bu aşamadan sonra araştırmacı düzenlemiş olduğu verileri tanımlar (resimlerin yorumlanması aşaması). Bu sürecin sonunda araştırmacı tanımlamış olduğu bulguları açıklar, ilişkilendirir ve anlamlandırır (Yıldırım ve şimşek, 2013).

Bulgular Ve Yorumlar

Bu kısımda, sanatçının yapıtlarından seçilmiş örnekler üzerinden, sanatçının yapıtlarında tematik bir değer olarak yapıtın merkezinde yer alan ve psikolojik objeye olduğu düşünölen unsurlar analiz edilmektedir.

Merdiven Psikolojik Objesine İlişkin Analiz Ve Yorumlar

Resim 1'de; kaotik bir ortamdaki gökyüzüne ulaşmaya çalışan bir insan betimlenmektedir. İnsanın kadın mı erkek mi olduğu yolunda herhangi bir ipucuna sahip olmamakla birlikte, resimde merdivenden gökyüzüne ulaşmaya çalışan kişinin erkek olduğu ileri sürölebilir. Bunun nedeni de, sanatçının yapıtlarına bir bütün olarak bakıldığında kadın imgesinin net olarak ifade edildiği ancak erkek imgesinin ise daha belirsiz betimlendiği izlenimi uyandırmasından kaynaklanmaktadır.

Resim ikiye bölünmüş gibi bir izlenimi yaratmaktadır. Ağırlıklı olarak gri alan bilinçaltını (insan figürü de burada yer almaktadır), kırmızı ile canlandırılmaya çalışılan ancak ölü hissi veren siyah alan ise bilinç düzeyini ifade etmektedir. Burada, resmin tamamı ile ilişkili olan, merkezde güçlü bir şekilde yer alan imge merdivendir. Merdiven, gökyüzüne yükselen merdiven yapıtındaki psikolojik objeyi ifade etmektedir. Merdivenin kırmızısı oluşu bir

yandan dinamizmi anlatırken, bir yandan da cehennem ateşi izlenimi uyandırmaktadır.

Sanatçı eserinde, acıları altında ezilen bir insana gökyüzünü kurtuluş ve mutluluğa ulaşmanın sembolü olarak göstermektedir. Bunun için ona bir merdiven uzatmaktadır. Ancak merdiven, tırmanılması gereken, çaba harcanması gereken birçok eşik taşımaktadır. Bilinçaltı olarak betimlenen gri alan puslu bir alandır, güçlüklerle doludur. Gri, kaostan kurtulmak için kişinin acılarıyla yüzleşmesini temsil etmektedir. Yüzleştikçe merdivendeki eşikleri atlamak mümkün olacaktır. Merdiven burada bir psikolojik obje olarak; ikili bir anlam taşımaktadır. Hem zorluğun kendisi, hem de zorluktan kurtulmanın aracı. Kendi paradoksunu içinde taşıyan bir kurtuluş. Merdiven hem ölüm hem yaşamdır. Hem nefret hem de aşktır. Bu kadar keskin ayrımların ortasını ise merdivenin basamakları oluşturmaktadır. Merdiven basamakları yaşam sürecini temsil etmektedir.

Gökyüzü ile temsil edilen kırmızı yarım daire, bir yönü ile sonu, bir yönü ile başlangıcı temsil etmektedir. Gökyüzünün nasıl yorumlanacağı izleyicinin/tüketicinin tercih ve bakışına göre değişmekle birlikte, sanatçı yapıtında, gökyüzü sonrasını da daha açık bir gri ile betimlemeyi tercih ederek, en azından bir tür huzuru, kabullenmişliği göstermektedir. Ancak, ne yazık ki bu huzur mutluluğa dönüşen bir işleme sahip görünmemektedir.

Resim 1: Gökyüzüne yükselen merdiven

Resim 2'de gökyüzüne ulaşmaya çalışan (didinen/didişen) insanlar betimlenmektedir. Bu resimde de psikolojik obje olarak merdiven gözükmektedir. Merdiven mavi ve geniş başlayıp giderek daralmaktadır. Gökyüzü mavi bir sonsuzluğu çağrıştıracak kadar oval ve yumuşak betimlenmiştir. Bu resimdeki gökyüzü imgesi resim 1'dekinden farklı olarak mutluluğu çağrıştırmaktadır. Resmin zeminindeki kırmızılık acıyı ve günahlarımızı çağrıştırmaktadır. Sanatçı, acı ve günah içindeki insanlara bir merdiven uzatmaktadır. Merdiven yeterince geniştir. Ama insancıklar herkese yer olmasına rağmen birbiri ile didişmekte birbirlerini ezmektedirler. Bu yüzden de herkes mutluluğu ulaşma şansına sahipken kimse ulaşamamaktadır.

Resim 2: Gökyüzüne ulaşmak için didinen/didişen insanlar

Resim 3 Gülbın Zeren resimlerindeki bilindik merdiven psikolojik objesinden farklı bir yapısal işlev içermektedir. Çoğunlukla gökyüzü ile yeryüzü arasında gizemli bir geçit, kurtarıcı, tünel, engel gibi farklı anlamsal değerler yüklenebilen merdiven, psikolojik objesini resim 3'de yorumlamak biraz daha güçleşmektedir. Çünkü bu resimde sanatçı sanki bir dünyaya

yelken açmış gibidir. Bilindik Gülbin Zeren resmi gibi duran yapıt aslında bambaşka anlamlar yüklenilmeyi ister gibi görünmektedir.

Bu resimde kullanılan renkler bilindik merdiven psikolojik objesinden farklı şekilde, açık ve sıcak bir renk olan, umut besleyici olan turuncudur. Özellikle turuncunun gökyüzünü anlatmak için kullanılması, sanatçının geleceğe ilişkin umutlarını canlı tuttuğunu göstermektedir. Çoğunlukla, merdiven psikolojik objesinin kullanıldığı resimlerde, sanatçı kendi yaşamı üzerinden yaşam üzerine bir şeyler anlatırken, burada kendine yeni bir yaşam kurma isteğinden bahseder gibi bir atmosfer yansıtmaktadır. Döngüsel merdivenin sağında yer alan mor alan kaotik, mistik ve geçmiş yaşantıları ifade etmektedir. Morun altında biri yatmaktadır. Kadın mı erkek mi olduğunu sanatçı yine bize söylememektedir. Ama bir kadın olduğunu, derin acıları ile baş başa kaldığını ve mora gömüldüğü söylenebilir. Onun üzerine bir sünger çekilip turuncu ile yeni bir başlangıç yapılma istediği kendini açıkça belli etmektedir. Resmin sağında daha açık mor tonlar kendini belli etmektedir. Aydınlık ve huzur verici gözükmektedir. İkisini döngüsel bir sınır gibi uzanan merdiven bölmektedir. Bu merdiven uzak ve zorlu gibi gözüken umutlu turuncu bir gökyüzüne götüren bir araç gibi durmaktadır. İlk defa bir Gülbin Zeren resminde merdiven psikolojik objesinin basit ve anlaşılır görüldüğü söylenebilir.

Resim 3: Döngüsel Merdiven ve Turuncu Umut

Pencere Ve İpe Serilen Çamaşırlar Psikolojik Objesine İlişkin Analiz Ve Yorumlar

Sanatçının yapıtlarına bakıldığında, aslında pencere ve ipe serilen çamaşırlar psikolojik objelerinin birbirinden farklı olduğu düşünülebilir. Doğrusu da aslında budur, yani ikisi farklı psikolojik objelerdir. Ancak sanatçı yapıtlarında ikisini sürekli bir arada kullandığı için farklı psikolojik objeler olarak düşünülmüş olmalarına rağmen, aynı başlık altında analiz edilmesinin yararlı olacağı söylenebilir.

Resim 4'e bakıldığında; ev olduğunu, içinden mavi ışık yayılan pencereden anladığımız ve pencereye asılı çamaşırların olduğu bir yaşam formu ile karşılaşırız. İçeride yaşam olduğunu gösteren kanıt ise ipe serili olan çamaşırlardır. Sanatçı, gecekodu metaforu üzerinden, nerede yaşam varsa orada umut da olabileceğini bize asılı çamaşırlar imgesiyle anlatmaktadır. Evin çatısından belli belirsiz insanların tırmandığı, belli belirsiz bir merdiven uzanmaktadır. Merdiven nereden gelip nereye gitmektedir? Çamaşırların asılı olduğu ipin bir ucu pencerede iken diğer ucunun nereye uzandığı belirsizdir.

Sanatçı bize derin ve hüzünlü bir yaşam formunun kaynakları üzerinde düşündürmek için oldukça betimsel bir yol izlemiş görünmektedir. Merdiven ise burada tam da kenarda ve belirsiz olarak bir kurtarıcıyı ifade eder gibi durmaktadır. Bu kurtarıcı nereden gelecektir, belirsizdir ama beklenmekte olduğu kuşkusuz görünmektedir. Resme egemen olan sarının da derin ve kapsayıcı bir melankoliyi temsil ettiği söylenebilir. Resmin altındaki boylamsız beyaz dalgalar tükenen umutları ifade etmektedir. Umutlar pencereden sızan mavilikte yitirilmiş olabilir.

Resim 4: Mavi Pencereye asılan çamaşırlar Resim 5: Uçuruma yığılı var olmaya çalışan yaşamlar

Resim 5'de, sanatçının alışılmış psikolojik objelerinin burada da yer aldığı görülmekle birlikte, bu resmin sanatçının diğer resimlerinden özellikle renk kullanımı açısından ayrıldığı düşünülmektedir. Bu resim, renkler açısından bakıldığında umutlu bir izlenim yaratmakla birlikte resme tek tek bakıldığında acıyı ve hüznü barındırdığı söylenebilir. Bu kaotik gibi görünen durum aslında bir yönü ile oldukça basitçe de düşünülüp yorumlanabilir. Sanatçı acılarından kendine yeni bir yaşam kurmayı denemekte ya da düşünmektedir. Bunu da renkleri daha açık ve berrak kullanarak, en zorlu koşulları olmadık bir yerde pencere ile olanaklı kılmaktadır. Çamaşır ipleri iki insan figürü ile ilişkilendirilmiştir. Bu belirsiz figürlerin birleşmesinde atıl durumda tutulan merdivene rol düşmektedir. Sağlı sollu asılı çamaşırlar, berrak ve ışıltılı bir şekilde siyah korkutucu bir obje gibi duran evde, yaşamın iyileşip güzelleşebileceği umudunu göstermektedir. Acaba merdiveni bir birleşme aracı olarak kim kullanacak, kadın mı erkek mi? Bu, izleyici/tüketicinin yanıtlanması gereken bir sorudur. Sanatçı bu noktada izleyiciyi özgür bırakmaktadır. İzleyici bu durumda, resmi kendi bakış açısına göre yorumlayabilir.

Resim de renk kullanımı ilginç bir şekilde ilgisiz ve dağınık olmasına rağmen estetik haz olarak umutlu bir iç kıpırtı yaratmaktadır. Dibe vurmuş yaşamların ayaklanıp tekrar hayata tutunabileceğini ifade eden resimde; merdiven, alışılmış Gülbin Zeren resimlerinden farklı olarak, bir kenarda belki de ihtiyaç olur diye durmaktadır. Bu bağlamda düşünöldüğünde, sanatçı merdiveni aynı zamanda izleyici/tüketici için de; deyim yerindeyse "çekinme! İhtiyaç duyarsan sen de kullan" demektedir. Ve bu bile tek başına resme büyük bir umutla bakılması gerektiğini göstermektedir.

Resimde, belirgin kırmızı ve siyah ise anlamlı bir zıtlık oluşturmakla birlikte sırt sırta vererek, bir dayanışmayı da ifade etmektedir. Neyin dayanışmasıdır bu? Geçmişin yoğun bir siyahlıkla temsil edildiği, ancak birazcık kırmızı dinamizmi ile siyahın yoğunluğunun azalacağı düşünölmektedir. Çünkü alttan alta yukarıya tırmanmaya çalışan mavi, siyahın yerini alarak; kırmızı ile birlikte, yeni ve soylu, gizemli ama tutarlı bir yaşamın kapısını açmaya çalışmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada, Ressam Gülbin Zeren yapıtları analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın betimleme süreci yapıtlardaki psikolojik objeler üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Sanatçının yapıtlarında önemli olduğu düşünölen iki psikolojik obje bulunmaktadır. Bunlar; "merdiven" ve "pencere ve ipe asılı çamaşır" psikolojik objeleridir. Pencere ve ipe asılı çamaşır psikolojik objeleri ilk bakışta birbirinden ayrı ele alınabilir görünmektedir. Resimlere bakıldığında pencere ve ipe asılı çamaşır objelerinin sürekli bir arada, bazen koşutluk olarak bazen de zıtlık olarak birbirinin tamamlayıcısı olduğu görölmektedir.

"Merdiven" psikolojik objesi, resimlerde ölümlerle yaşam arasındaki bağ olarak betimlenmektedir. "Pencere ve ipe asılı çamaşır" psikolojik objesi ise yaşamın kendisidir. Yaşamın bütün renkleri burada temsil edilmektedir. Bu bağlamda, merdiven bir soyutlama imgesi, pencere ve ipe asılı çamaşır ise yaşamın somutluğunu ifade etmektedir. Sanatçının genel olarak bütün

resimlerinde ve bu çalışmada özel olarak analiz edilen resimlerine bakıldığında şu sonuçlara ulaşılabılır.

- 1) Gülbin Zeren yapıtları, kendini ve gizil dünyasını resim üzerinden dolaylı olarak ifade eden, objeler üzerinden duyuran sessiz bir çılgıktır.
- 2) Gülbin Zeren yapıtları, bir şey anlatmak ya da bir mesaj vermek için değil de, kendinize bir şey alın, bir pay çıkarın diye resmedilmiş alçak gönüllü manifestolardır.
- 3) Gülbin Zeren yapıtları, içimizdeki küçük ve yerel dünyaları, evrene taşıyan her dilde ve kültürde üzerinde düşünülüp konuşulabilecek bir felsefi derinlik içermektedir. Bu derinlik, "merdiven" ve "pencere ve ipe asılı çamaşır" psikolojik objeleri üzerinden ifade edilmektedir.

KAYNAKÇA

- DİLTHEY, W. (1990). *Gesammelte Schriften, Cilt 5. Die geistige Welt: Einleitung in die Philosophie des Lebens, Wilhelm Dilthey*. (Ed. Georg Misch). Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht
- DOĞAN, M. H. (1998). *Estetik*, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- EDMAN, I. (1977). *Sanat Ve İnsan*, (Çev. T. Oğuzkan), İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabeveleri.
- ERİNÇ, S. M. (1998). *Sanat Psikolojisine Giriş*, Ankara: Ayraç Yayınları
- GADAMER, H. G. (1990). *Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*, Tübingen 1990 (1960), S. 170
- HABERMAS, J. (1973). *Erkenntnis und Interesse*. Frankfurt/M.: Suhrkamp, S. 178-203
- İSLİMYELİ, N. (1976). *Sanat Terimleri Ansiklopedisi*, Cilt: 2, Ankara: Sanat Yayınları.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. (2006). *Yeni İnsan ve İnsanlar*, İstanbul: Evrim Yayınevi.
- ÖZKAN, Ö. (2011). Hermeneutik Ve Klasik Metin Şerhi, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 4/1, s.:65-73, Summer 2011.
- RITTELMAYER, C. & PARMENTIER, M. (2006). *Einführung in die pädagogische Hermeneutik*. Darmstadt (Wissenschaftliche Buchgesellschaft) 2. Aufl. 2006, S. 43-47
- SCHLEIERMACHER, F.D.E. (1977). *Hermeneutik und Kritik*. Mit einem Anhang sprachphilosophischer Texte Schleiermachers, Ed. M. Frank, Frankfurt a. M., Suhrkamp, 1977

- SONTAG, S . (1991). *Sanatçı: Örnek Bir Çilekeş*, (Çev.: Y Salman-MG Sökmen) İstanbul: Metis Yayınları,
- TAVŞANCIL, E. (2005). *Tutumların Ölçülmesi SPSS Veri Analizi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- YAPICI, M. Ve G. ZEREN NALİNCİ (2014). "Sanat Yapıtında Psikolojik Objeye", ***Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume***, 9/2 Winter 2014, p. 1621-1627, ANKARA-TURKEY
- YILDIRIM, A. Ve H. ŞİMŞEK (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Genişletilmiş 9. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.